

Komentář: Reforma financování stran přináší hlavně transparentnost a kontrolu

Legislativní proces

Na konci měsíce bude senátní plénum rozhodovat, zda odsouhlasí reformu financování politických stran a volebních kampaní, jak byla na konci června schválena Poslaneckou sněmovnou. Reforma se skládá ze dvou částí, z novely zákona o sdružování v politických stranách a hnutích a z novely volebního zákona. Zatímco nad novelou zákona o sdružování musí Senát svůj verdikt podle zákona vyřknout do 30 dnů, u části druhé, volebního zákona, žádná lhůta neběží. Pokud by Senát novou jejich novelizaci neschválil, nelze jej ani přehlasovat Poslaneckou sněmovnou. Na konečném podobě textu se musí bezpodmínečně shodnout obě komory Parlamentu - tak důležité jsou volební zákony pro čistotu a férovost stranické soutěže u nás.

Limity na volební výdaje

I když se diskuze v médiích neustále stáčí k nově zavedeným limitům na volební výdaje, podstatou reformy je hlavně snaha financování politických stran v České republice zprůhlednit. Limity jsou nastaveny realisticky: 90 milionů pro volby Poslanecké sněmovny, až 91 milionů pro krajské volby (7 milionů za každý kraj), 50 milionů pro volby do evropské a prezidentské volby a 2,5 milionů pro volby senátní. Jak ukazují oficiální data ze zpráv stran i nezávislé monitoringy, stranické výdaje na kampaně od roku 2010 klesají. První výsledky společného výzkumu Univerzity Hradec Králové a Metropolitní univerzity v Praze pak potvrzují, že i se započítáním nákladů, které se dosud ve zprávách neuváděly, drtivá většina stran nebude mít problém se do limitů vejít.

Dohledový úřad

Když se strana do limitu nevejde, zakročí dohledový úřad. Ustavení nového nezávislého úřadu, který bude nad financováním stran a kampaní dohlížet, je klíčovým kamenem reformy. V novele naštěstí zůstal zachován, i přes snahu některých poslanců tuto část zákona změnit. Pravomoci, které bude úřad mít, nejdou suplovat jiným správním orgánem. Za přestupky a správní delikty bude úřad přímo udělovat finanční sankce, což nemůže dělat ani NKÚ ani Poslanecká sněmovna. Úřad bude navíc sestaven z pěti členů, o jejichž nominaci a jmenování rozhodnou společně prezident, Poslanecká sněmovna, Senát a prezident NKÚ. Dosáhnout konsensu čtyř ústavních institucí nebude jednoduché, ale i to by mělo napomoci tomu, že úřad nepůjde žádné z politických stran na ruku.

Poslaneckou sněmovnou bohužel neprošel pozměňovací návrh, který by funkční období předsedy úřadu omezil na jedno namísto schválených dvou a odstranil odloženou účinnost podmínky nestraničnosti členů a předsedy úřadu. Podmínka nebýt členem nebo volebním kandidátem politické strany po dobu dvou respektive tří let se totiž zpočátku neuplatní a někteří současní politici se už v kuloárech o místa na úřadu aktivně hlásí. Bude třeba proto bedlivě sledovat, jak bude proces nominace a jmenování členů probíhat.

Sankce

Neprošly ani návrhy na navýšení maximální částky finanční sankce udělované úřadem. Například za penále pouhých 100 tisíc Kč tak budou moci strany zcela ignorovat povinnost označit veškerou předvolební inzerci svým identifikátorem a, pokud bude potřeba, prakticky zcela obejít volební limit. Bude jen na úřadu, aby na nezákonný postup alespoň dostatečně upozornil média a informoval veřejnost. Zavedení povinnosti transparentních účtů na volební výdaje a veškeré dary pro strany a kandidáty usnadní veřejnosti přímou kontrolu hospodaření stran. Ani tady se ovšem nepodařilo

reformu dotáhnout do ideální podoby: provozní výdaje stran budou z transparentního účetnictví vyjmuty a reálně proto hrozí, že spousta výdajů na volební kampaně bude uměle označena jako provozní.

Registr třetích osob

Pro voliče poučné bude i sledovat, jak politické strany a kandidáti využívají nově zavedený tzv. registr třetích osob. Jako třetí osoba se u úřadu bude muset registrovat kdokoliv, kdo by chtěl v době probíhající předvolební kampaně nějak výrazně podpořit určitou stranu nebo kandidáta nebo naopak je svojí vlastní kampaní poškodit. Třetí osoby budou mít svůj vlastní limit ve výši pěti procent limitu pro strany nebo kandidáty. Reklamy podnikatelů na autobusech nebo v bulvárních médiích, jakož i billboardy od neoficiálních spolků přátel kandidátů tak budou omezené, ale hlavně transparentní, s vystopovatelným dodavatelem. Když taková kampaň vystopovatelná nebude, pokutu dostane její dodavatel. I tady bude má úřad před sebou důležitý úkol, formulovat vhodně podmínky registrace a dohlížet na správný chod registru.

Politické instituty

Reforma nově zavádí ještě jeden zcela nový institut a to tzv. politický institut. Jinými slovy zákon nyní uzná existenci stranických think-tanků, které bude stát za určitých podmínek finančně dotovat. Pokud zde úřad selže ve své dohledové roli, politické instituty se mohou proměnit v další nástroj kampaně, u parlamentních stran navíc nástrojem dotovaných. Spolu s navýšením příspěvků za poslanecký a krajský mandát, které prošlo spolu s reformou jako jeden z pozměňovacích návrhů, se tak ještě více rozevrou nůžky ve státní finanční podpoře velkých a menších politických stran. Zjevnou dírou v zákoně je nezavedení limitu na dary pro politické instituty, případně omezení možného spektra dárců. Mimo dohled úřadu navíc zůstanou obchodní společnosti navázené na politické strany, přes které, jak z historie víme, do stran proudí dary od osob, které svojí politickou podporu chtějí z nějakého důvodu utajit.

Shrnutí

Suma sumárum, chyb, na kterých nevládní organizace i akademická sféra od začátku poukazuje, není v reformě zrovna málo. Většina z nich se ale dá vyřešit nebo alespoň jejich dopady minimalizovat, bude-li kvalitně správně dohledový úřad. Na příkladu několika důležitých správních úřadů, například již zmíněného NKÚ, můžeme i v České republice vidět, že kvalitní dohledová činnost cenu má. Mnohokrát i cenu numericky vyčíslitelnou, neboť důsledná kontrola veřejných rozpočtů vede k zamezení zbytečného utrácení. Když na běh politických stran vydáváme ze státního rozpočtu kolem 500 milionů ročně, bylo by dobré konečně se dozvědět, na co jsou tyto peníze vlastně použity. Navíc, bude-li navržená reforma schválena a uvedena v život, bude i daleko jasnější, kdo další do stranických kas přispívá a proč.

Vít Šimral, analytik Rekonstrukce státu
3. srpna 2016